

Мислио сам да сам одужио дуг отаџбини *Новим економским концептом за превазилажење економске кризе* и пропратним текстовима и да сад могу да одем на пецање. Међутим, кажу да сам остао недоречен по питању решавања проблема неликвидности српске економије. Недоречен? Од почетка овог серијала текстова на сајту НСПМ, стално потенцирам да поједина (чак и парцијално примењена) решења у поменутом економском концепту, директно или индиректно могу да ублаже проблем неликвидности привреде Србије. То није довољно?

У реду. Ево, онда – још овај пут – да будем доречен. Представићу своју идеју у вези са ублажавањем проблема финансијске неликвидности привреде Србије, и то упоређујући је са већ раније предложеним мерама Владе усмереним ка решавању истог проблема. Да не буде забуне - компарација идеја нема за циљ критику постојећих мера. Превасходна сврха је уочавање њихових ефеката на економску активност привреде Србије у одређеном временском периоду.

Владин лек који не лечи

Као што је ред, почнимо са економским мерама Владе Републике Србије за ублажавање проблема неликвидности привреде Србије. Економске мере Владе за ублажавање проблема неликвидности можемо поделити у две групе. У првој групи налази се мера која директно утиче на повећање ликвидности у економском систему Србије. Наиме, Влада је одвојила 4 милијарде динара за субвенционисање дела каматне стопе на кредите за ликвидност које би привреди Србије требало да одобре пословне банке. Очекивање Владе је да ће овим путем пословне банке привреди одобрити кредите у укупном износу од око 80 милијарди динара. Да, ово јесу велики бројеви, и ова мера наизглед јесте добар начин да са ограниченим финансијским средствима повећате ликвидност у економском систему. Али овако напросто не погађате циљ! Зашто? Зато што овим леком не лечите болесно ткиво, чак ни не спречавате да се болест прошири и на још увек здрав део економског организма. Да појасним. Иако сам у претходним текстовима објашњавао да ће пословне банке (превасходно оне са страном власничком структуром) бити у најмању руку кооперативне у циљу превазилажења економских проблема у реалном сектору, мора сваком бити јасно да банке ипак нису алтруистичке организације, нити социјалне установе. Да, оне могу да изађу у сусрет економским властима и изнађу заједничко решење за већ постојеће тј. одобрене кредитне линије у претходном периоду, јер за то постоји обострани интерес. Међутим, када је у питању

одобравање нових кредитних линија, ниједан менаџер пословне банке (било домаће или стране) није блесав да одобри кредит неке ко месецима кубури са неликвидношћу. Не треба да будете врхунски финансијски стручњак да бисте то закључили. Просто пођите од себе (покушајте да искључите људске емоције јер их банкар не поседују) и упитајте се да ли бисте дали позајмицу пријатељу, знајући да не прима плату већ неколико месеци. Исто вам је и са пословним банкама, и зато кажем да ова економска мера не погађа циљ јер не обезбеђује лековита финансијска средства „болеснику“ тј. делу привреде који стварно има проблеме са неликвидношћу.

Друга група економских мера Владе за ублажавање проблема неликвидности обухвата неколико кључних корака који имају индиректан ефекат на ублажавање ових проблема, и ту спадају: репрограм дугова, привремена конверзија дугова у капитал, и мултилатерална компензација. У претходних неколико текстова и сам сам се залагао за привремену конверзију дугова у капитал, али са становишта директне помоћи државе предузећима. Такође, напоменуо сам да мултилатерална компензација (иако је и сам подржавам) суштински не решава проблем неликвидности јер представља математичко потирање бројева без додавања нових финансијских средстава. Све у свему, сет мера Владе за ублажавање неликвидности привреде је само добар покушај. И то не само зато што исте нису довољно јасно и прецизно дефинисане. Ни сам нисам успео да будем довољно јасан и прецизан по истом питању. Да покушам поново.

Како једним хлебом нахранити 60.000 гладних српских предузећа

Видите, предлог за ублажавање проблема неликвидности привреде Србије веома је једноставан и најбоље ћете га схватити ако замислите процес прављења шнеа од два беланца! Поента је у механизму мултипликације (процес мућења), који би са ограниченим финансијским средствима (два беланца) временом у континуитету креирао додатни квалитет (шлаг пену), односно додатна финансијска средства за ублажавање проблема неликвидности. На који начин? На то ћу одговор дати прво са микронивоа, анализирајући идеју са становишта предузећа, а затим и са макронивоа, указујући на ефекте идеје на економску активност привреде Србије.

Претпоставимо да имамо предузеће које је запало у проблем неликвидности, и које због тога не може да обезбеди финансијска средства по актуелном програму Владе. Такође, претпоставимо да предузеће броји око 50 запослених, да месечно обрће око 10 милиона динара, и да се добит на годишњем нивоу креће око 2,5 милиона динара. Значи, једно мало солидно предузеће. Ако је предузеће неликвидно, онда држава не може да рачуна са порезом на добит, као ни са порезом на зараде, доприносима за ПИО, доприносима

за здравствено осигурање и доприносима за незапосленост, како запослених тако и послодаваца. Но, ово нису једини проблеми. Треба узети у обзир и чињеницу да неликвидно предузеће нарушава и ланац ПДВ-а, и то је оно већ поменуто болесно ткиво које може да зарази и здраво. Занемаримо за тренутак приходе од ПДВ-а и погледајмо колико држава губи када предузеће постане неликвидно. Прво, губи порез на добит који сходно замишљеној оствареној добити у претходној години (2,5 милиона динара) на месечном нивоу износи око 21 хиљаду динара. Друго, губи порез на зараде. Ако претпоставимо да се зараде запослених крећу на нивоу просека у привреди (око 30 хиљада динара), онда тај губитак износи око 208 хиљада динара имајући у виду свих педесет запослених. Треће, губи доприносе за ПИО који износе око 223 хиљаде динара за запослене. Четврто, губи доприносе за здравствено осигурање који износе око 125 хиљада динара за запослене, и пето, губи доприносе за незапослене који износе око 15 хиљада динара за запослене. Ако се на губитак свих претходно поменутих пореских прихода придода и губитак пореских прихода на терет послодаваца, онда у суми долазимо до губитка од око 956 хиљада динара. Ово је свакако чист порески губитак за државу ако је предузеће неликвидно, али да ли је то и једини губитак за државу? На жалост, није, јер када запослени не примају плату онда ви губите и тражњу. Самим тим (али не само тим) потенцијално се креира проблем и „здравим“ предузећима јер се смањује потражња за њиховим производима. Значи поред димензије која се тиче понуде, везане за ПДВ и ланац добављача, ми имамо проблем и код димензије која се тиче тражње. Да не говоримо да сви ови проблеми могу да ескалирају у социјалне проблеме и тензије са несагледивим последицама. И како све то спречити?

Ево идеје. Држава директно одобри 10 милиона динара неликвидном предузећу и тај дуг предузећа привремено конвертује као своје процентуално учешће у капиталу тог истог предузећа. Предузеће које је добило финансијска средства поново покреће производни процес, врши исплату добављачима и врши исплату плата запосленима. Порезе на зараде, као и све обрачунате доприносе, заједно са порезом на добит предузеће уплаћује на посебан рачун државе. Значи, **приходи од поменутих пореза и доприноса не би ишли директно у пореске приходе већ би се преусмерили на посебан рачун државе**

Конкретно у нашем примеру то би било око 956 хиљада динара или око 10% одобрених средстава. Када предузеће уплати та средства на рачун аутоматски се смањује процентуално учешће државе у капиталу за (тих) 10%. На овај начин ви не нарушавате својинске односе у предузећу јер је учешће државе у капиталу само привремено и служи држави као залог за одобрена средства. Након десет итерација, у нашем случају десет месеци (што не мора да буде правило), предузеће ће уплатити 100% одобрених средстава што аутоматски подразумева да држава нема више учешћа у капиталу предузећа. Наравно, то не значи да је предузеће тиме решило све своје обавезе према држави. Сви порези и доприноси уплаћени на посебан рачун државе у суштини представљају „порески кредит“ неликвидном предузећу које ће предузеће враћати када се стекну одговарајући економски услови. У нашем случају у једанаестој итерацији предузеће се враћа у регуларан фискални систем и сви порези и доприноси од тог тренутка представљају реалне пореске приходе.

"Мућење шлаг пене"

Могуће да још увек не видите како се од два беланца мути шне, стога причу подижемо на макро-ниво. Замислите да располажемо са ограниченим финансијским средствима од 22 милијарде динара (по актуелном курсу - око 231 милион евра), што није нереална претпоставка ако саберемо 15 милијарди динара средстава одобрених Фонду за развој, 4 милијарде динара које је Влада наменила за кредите за ликвидност и 3 милијарде динара намењених кредитима за почетнике. Ако узмемо наш пример помоћи неликвидном предузећу у висини од 10 милиона динара, онда 22 милијарде динара подразумева директну помоћ за 2200 предузећа. Тих 2200 предузећа вратило би на посебан рачун државе кроз горе описани механизам око 2 милијарде и 100 милиона динара, а то значи да би следећег месеца помоћ државе од 10 милиона динара могло да добије још 210 неликвидних предузећа. Тиме би у другом месецу 2410 предузећа вршило уплату пореза и добити на посебан рачун у износу од око 2 милијарде и 300 милиона динара, што значи опет нову помоћ за око 230 нових предузећа у појединачном износу од око 10 милиона динара. И тако имате механизам мултипликације („мућење шлаг пене“). Наравно, бројчане вредности приказане су само с циљем предочавања идеје. У привреди не постоји оваква униформност, али бројеви у суштини и нису битни колико је битно да вам дочарам идеју, и наравно укажем на разлику у односу на предлог Владе. Дакле, код предлога Владе, постоји једнократни ефекат и то само за предузећа која имају могућност узимања кредита, а то су углавном ликвидна предузећа. С друге стране, предлог који сам представио директно утиче на побољшање ликвидности **неликвидних предузећа** и, уз то, има мултипликативни ефекат. Уочавате ли разлику?

Представљањем предлога за ублажавање проблема неликвидности привреде Србије завршавам серију текстова-објашњења свих предлога који су изнети у тексту *Нови економски концепт за превазилажење економске кризе*. Можда ће сада, после свих ових текстова, бити јасније у чему је поента контролисања (замрзавања) цена, обарања референтне каматне стопе, омогућавања напуштања девизне клаузуле, изналагања „живог новца“, формирања Фонда за помоћ предузећима која су директно погођена економском кризом, привременог државног учешћа у капиталу као залог за одобрена средства предузећима итд... У претходном тексту –

Како оборити референтну каматну стопу?

– могли сте да уочите да је поента предлога контролисања цена на одређен временски период управо смањење референтне каматне стопе. Мада би неком вештом демагогу могла да послужи и као добра платформа за разговор са синдикатима. Следеће, смањење референтне каматне стопе и услед тога смањење каматних стопа пословних банака, омогућа нам да ограничена финансијска средства кроз Фонд за развој или Фонд

за помоћ (све једно како га крстимо) директно уложимо у решавање проблема неликвидности, а на тај начин отпочнемо решавање проблема смањења економске активности. Наравно, све се то ради постепено, креће се од приоритета, и кроз неколико итерација. Зато сам у тексту предлога новог економског концепта навео, да капитал улази постепено у економски систем, те колико је важна улога и Народне банке, и Владе и пословних банака. Ово би свакако врло брзо довело и до повећања укупних пореских прихода и био би спречен даљи пад економске активности, можда чак инициран и благи раст. Применом ових мера очувао би се животни стандард наших грађана и заузела би се добра стартна позиција државе и привреде за период након завршетка економске кризе.

Дорекох. А сад, право на пецање.

(Напомена: Ставови изнети у текстовима на сајту НСПМ никако се не могу довести у везу са било којом политичком партијом, владином или невладином организацијом. Одговорност за изнете ставове сноси једино и искључиво аутор.)